TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
nvm Liisa Huhtala p. 029 504 7062

MUISTIO
21.10.2015

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä patenttilain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 45/2015 vp)

1. Tausta

Hallituksen esitys liittyy eurooppalaisen patenttijärjestelmän uudistamiseen, jota koskevat EU-tason päätökset tehtiin joulukuussa 2012. Patenttijärjestelmän uudistamista koskevat neuvottelut olivat käynnissä useita vuosia ja Suomen kannat on valmisteltu valtioneuvoston ja eduskunnan yhteistyössä. (U 54/2000, E 47/2009 ja jatkokirjelmät)

Uudistus sisältää 1) yhtenäisestä patenttisuojasta annetut EU-asetukset (yhtenäispatenttiasetukset) (EU) 1257/2012 ja (EU) 1260/2015 sekä 2) yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn jäsenvaltioiden välisen sopimuksen (EUVL C 175, 20.6.2013). Uudistus on oikeudellinen kokonaisuus. Yhtenäispatenttiasetuksia ryhdytään soveltamaan vasta, kun sopimus tulee voimaan. Sen voimaantuloon vaaditaan 13 sopimusjäsenvaltion ratifiointi ja ratifioineiden maiden joukossa tulee olla Saksa, Ranska ja Yhdistynyt kuningaskunta. Tähän mennessä ratifioimiskirjan ovat tallettaneet Itävalta, Ranska, Ruotsi, Belgia, Tanska, Malta, Luxemburg ja Portugali. Tavoitteena on, että yhdistetty patenttituomioistuin aloittaisi toimintansa vuoden 2017 alussa.

EU-asetuksiin perustuva yhtenäispatentti antaa yhtenäisen suojan 26 jäsenvaltioissa, edellyttäen, että ne ovat ratifioineet yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen. Patentti haetaan Euroopan patenttivirastosta noudattaen voimassa olevassa Euroopan patenttisopimuksessa määrättyä menettelyä. Patentin myöntämisen jälkeen, sille voidaan rekisteröidä yhtenäispatenttiasetuksen mukainen yhtenäinen vaikutus. Yhtenäispatentin voi siirtää, mitätöidä tai se voi raueta ainoastaan yhtenäisesti koko patentin voimassaoloalueella. Yhtenäispatenttia hallinnoi ja sitä koskevat vuosimaksut maksetaan Euroopan patenttivirastoon.

Yhtenäispatentti eroaa Euroopan patenttisopimukseen perustuvasta eurooppapatentista (perinteinen eurooppapatentti), joka myöntämisen jälkeen tulee saattaa kansallisesti voimaan niissä maissa, joissa suojaa halutaan. Perinteisestä eurooppapatentista muodostuu ns. nippu kansallisia patentteja. Yritykset voivat jatkossakin käyttää perinteisiä eurooppapatentteja tai kansallisia patentteja. Yhtenäispatentti on uusi vaihtoehtoinen tapa suojata keksintöjä Euroopassa.

Unionin rakenteissa neuvoteltu kokonaisuus sisältää yhdistetyn patenttituomioistuimen perustamisesta tehdyn kansainvälisen sopimuksen. Yhdistetty patenttituomioistuin on toimivaltainen käsittelemään sekä yhtenäispatentteja että nykyisin kansallisissa tuomioistuimissa käsiteltäviä perinteisiä eurooppapatentteja koskevia riita-asioita. Uudistus liittyy näin ollen unionin oikeusjärjestelmän lisäksi Euroopan patenttisopimukseen perustuvaan eurooppapatenttijärjestelmään. Tästä syystä yhdistettyä patenttituomioistuinta ei ole perustettu unionin säädöksellä vaan kansainvälisellä sopimuksella, joka vaatii jäsenvaltioiden kansalliset ratifioinnit tullakseen voimaan.

2. HE yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen. Samalla päätettäisiin Suomen mukanaolosta uudessa eurooppalaisessa patenttijärjestelmässä. Esitys sisältää ehdotuksen blankettilaiksi, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ja mahdollistetaan sopimuksen väliaikainen soveltaminen. Lisäksi esitys sisältää lakiehdotukset patenttilain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Esitys on rakenteeltaan tyypillinen kansainvälisen sopimuksen voimaansaattamista koskeva esitys. Se eroaa kuitenkin siinä, että sopimuksen voimaansaattamisella päätetään samalla, että yhtenäispatenttiasetuksia ryhdytään soveltamaan Suomea koskevana.

Yhdistetty patenttituomioistuin on valtiosääntöoikeudellisesti kansainvälinen tuomioistuin vaikka se unionin oikeuden näkökulmasta tietyiltä osin rinnastuu kansallisiin tuomioistuimiin ollen jäsenvaltioiden yhteinen tuomioistuin. Yhdistetyllä patenttituomioistuimella on velvoite pyytää ennakkoratkaisua unionin tuomioistuimelta koskien unionin oikeuden tulkintaa ja sopimusjäsenvaltiot vastaavat siitä, että tuomioistuin noudattaa unionin oikeutta ja antaa unionin oikeudelle etusijan.

Sopimuksen määräykset ovat lähes kaikilta osin lainsäädännön alaan kuuluvia.

Sopimuksen tiettyjä määräyksiä on tarkoitus ryhtyä soveltamaan väliaikaisesti jo ennen kuin sopimus astuu kansainvälisesti voimaan. Tällä mahdollistetaan yhdistetyn patenttituomioistuimen toiminnan käynnistämiselle välttämättömien tuomioistuimen hallintoelinten päätösten tekeminen ennen sopimuksen voimaantuloa ja tuomioistuimen toiminnan käynnistymistä.

3. Yhdistetyn patenttituomioistuimen pääpiirteitä

Yhdistetty patenttituomioistuin toimii noudattaen sopimuksen ja sen liitteenä olevan perussäännön määräyksiä. Tuomioistuinmenettelyä ohjaa lisäksi työjärjestys, jota

valmistellaan jäsenvaltioiden edustajista koostuvassa valmistelukomiteassa. Yhdistetyn patenttituomioistuimen hallintokomitea tulee päättämään työjärjestyksestä ennen sopimuksen voimaantuloa.

Yhdistetty patenttituomioistuin muodostuu ensimmäisen asteen tuomioistuimesta, muutoksenhakutuomioistuimesta ja kirjaamosta. Ensimmäinen aste jakaantuu keskusjaostoon sekä paikallis- ja aluejaostoihin. Keskusjaosto sijaitsee Pariisissa ja sillä on lisäsi toimipisteet Lontoossa ja Münchenissä. Sopimusjäsenvaltio voi halutessaan perustaa yhdistetyn patenttituomioistuimen ensimmäisen asteen paikallisjaoston tai yhdessä muiden sopimusjäsenvaltioiden kanssa aluejaoston. Muutoksenhaku on keskitetty ja muutoksenhakutuomioistuin sijaitsee Luxemburgissa. Lisäksi sopimuksella perustetaan sovittelu- ja välityskeskus.

Suomeen on tarkoitus perustaa ensimmäisen asteen tuomioistuimen paikallisjaosto, joka toimisi markkinaoikeuden yhteydessä. Jaoston perustamista pyytävä jäsenvaltio voi määritellä ne oikeudenkäyntikielet, joita kyseisessä jaostossa voidaan käyttää. Suomessa sijaitsevan paikallisjaoston oikeudenkäyntikieliksi on tarkoitus säätää suomi, ruotsi ja englanti. Paikallisjaoston perustamista koskeva erillinen hallituksen esitys tuodaan eduskuntaan ensi vuonna.

Yhdistetty patenttituomioistuin on toimivaltainen käsittelemään yksityisten välisiä riita-asioita. Sillä ei ole toimivaltaa käsitellä rikosasioita. Yhtenäispatentteja koskevat riita-asiat käsitellään alusta alkaen yhdistetyssä patenttituomioistuimessa. Nykyisin kansallisissa tuomioistuimissa käsiteltäviä perinteisiä eurooppapatentteja koskevia riita-asioita koskeva toimivalta tulee siirtymään kansallisilta tuomioistuimilta, eli Suomessa markkinaoikeudelta, yhdistetylle patenttituomioistuimelle. Yhdistetyn patenttituomioistuimen ratkaisuilla on oikeusvaikutus kaikissa niissä maissa, joissa perinteinen eurooppapatentti on saatettu kansallisesti voimaan.

Sopimukseen sisältyy kattavat siirtymäaikajärjestelyt, jossa kansallisille tuomioistuimille jätetään rinnakkainen toimivalta käsitellä riita-asioita 7 vuoden siirtymäajan aikana. Lisäksi perinteisen eurooppapatentin haltija/hakija voi tahdonilmaisullaan sulkea patenttinsa yhdistetyn patenttituomioistuimen toimivallasta patentin koko voimassa olon ajaksi (ns. opt out). Siirtymäaikaa on mahdollista jatkaa enintään toisella 7 vuodella. Pisimmillään siirtymäaikajärjestelyjen vaikutus voi olla 34 vuotta.

Yhdistetyn patenttituomioistuimen perustamisen yksi keskeinen tavoite on rinnakkaisten tuomioistuinprosessien ja keskenään ristiriitaisten ratkaisujen poistaminen. Tällä hetkellä loukkaus tai mitätöintikanne on tullut nostaa erikseen jokaisessa maassa. Yhdistetyssä patenttituomioistuimessa riita-asia ratkaistaan kaikkia patentin voimassaolovaltioita koskevin oikeusvaikutuksin.